

Política local, democràcia local. De la participació a la corresponsabilitat

Jordi Menéndez

És ja un lloc comú en la reflexió política i ideològica dels nostres dies la constatació que els Estats, el "poder estatal" com a paradigma d'una organització política i com a dipositori de la "sobirania popular" ha entrat en una crisi molt intensa. El reconeixement de la capacitat d'una "organització", a qui els ciutadans deleguen el "poder" per tal que l'exerceixi en defensa dels interessos col·lectius topa amb la consciència de la seva fragilitat davant dels nous fenòmens que es deriven d'això que denominem la "globalització". Els Estats no són, avui i per si sols, capaços de resoldre els grans problemes de la humanitat: no ho són d'assegurar la pau a tants i tants indrets del planeta. Ni de trobar fórmules per a defensar la qualitat del medi ambient davant dels problemes de contaminació que, òbviament, no coneixen ni respecten fronteres. Ni d'imposar-se als grans moviments de capital, que tot sovint provoquen turmentes financeres o monetàries davant la perplexitat dels ciutadans que veuen com un fons d'inversió o de pensions pot tenir més força que un govern.

Aquesta situació, que de forma imperceptible però tenaç s'ha anat estenent en els darrers cinquanta anys, fa créixer un sentiment de desconfiança respecte de l'Estat, de les institucions, de la política i, en definitiva, de la pròpia democràcia. Alguns han dit que el que cal és "menys Estat" i que les nostres societats són ja prou madures com per a funcionar, deixant que el mercat reguli les nostres relacions col·lectives.

Els que no pensem d'aquesta manera, els que pensem que les relacions econòmiques no poden presidir-ho tot i que sempre serà imprescindible disposar d'instruments per a garantir la solidaritat i la cohesió social, estem un pèl perplexos davant d'aquest deteriorament i pèrdua de legitimitat del poder públic.

Hem establert una correlació, un automatisme entre diversos conceptes, que tanmateix convé que revisem: Estat de dret és democràcia. Polítiques de benestar és igual a gratuïtat. Servei públic és igual a titularitat pública, administració pública i funcionaris públics. Crec que hem de modular aquests conceptes. Començant pel primer, el més elemental: quina relació hi ha entre democràcia i estat de dret. O dit d'una altra manera, s'esgota la democràcia en el poder polític democràtic?

Guanya terreny la idea que la política es fa "més local", més "propera", precisament com a reacció al vertigen de la globalització. Pren força el concepte de "subsidiarietat". De la ma d'aquest mot de difícil pronúncia, hem après que necessitem reforçar les capacitats de les unitats polítiques més petites, més properes al ciutadà i a la seva vida quotidiana.

(Deixeu-me fer un petit parèntesi sobre el risc de la subsidiarietat: Aquesta tendència a concentrar-nos en els problemes més propers comporta un risc de comoditat o d'egoisme col·lectiu. És important que ens preocupem de les coses més menudes, més properes, per què són les que entenem millor. I està bé que la seva gestió correspongui al poder polític immediat. Però aquest exercici no ens pot fer perdre l'interès pels problemes més generals, més globals, que afecten molta més gent i que ens donen la perspectiva més generosa i compromesa de l'acció social i política).

Així doncs, cal que les coses que es poden fer en el nivell polític o administratiu més proper, no es decideixin en un nivell superior. Que el ciutadà pugui veure com les decisions que l'afecten es prenen des de l'àmbit més proper possible. Ara bé, si el que volem és que de la major proximitat se'n desprengui una "millor democràcia", hem de dir-nos que no n'hi ha prou en atribuir decisions

o competències a les administracions més properes. Un esforç de subsidiarietat que alimenti i millori la democràcia requereix que aquesta major proximitat del poder polític no sigui simplement geogràfica.

No n'hi ha prou en atribuir més funcions, per exemple, als ajuntaments. El que cal és modificar el comportament i el funcionament de les administracions. Cal un canvi de tracte, que faciliti la confiança i, si se'm permet, la complicitat entre la institució i el ciutadà.

És a dir, les decisions s'han de prendre el més a prop possible del ciutadà, però també el més a prop possible de la seva voluntat, del seu coneixement, de la seva comprensió. El ciutadà, que no l'administrat, ha delegat part de la seva responsabilitat en els polítics electes, sense, però, que n'hagi perdut la titularitat.

I es tracta, també, que aquesta major proximitat de les decisions comporti una major responsabilitat dels propis ciutadans. El comportament individual -i col·lectiu, i familiar- dels ciutadans i ciutadanes és un element clau en un sistema democràtic. Aquesta afirmació, tant coneguda i retòrica, té la seva traducció pràctica a la vida de cada dia. Vol dir la nostra cooperació en la feina de produir menys residus i de seleccionar-los. Vol dir la nostra solidaritat pagant els impostos que segons la nostra renda ens corresponen. Vol dir la nostra disciplina a l'hora de conduir i aparcar els nostres vehicles. Vol dir moltes petites coses que depenen de la nostra voluntat, ... i de l'estímul que el poder públic -en aquest cas l'Ajuntament- ens proporciona per a sentir-nos protagonistes de la millora de la nostra pròpia ciutat.

Com es pot caminar en aquesta direcció? És més, s'hi pot caminar, realment? O bé estem davant d'un d'aquells discursos més o menys morals, però certament inútils?

I tant que s'hi pot caminar! Hi ha moltes coses a fer, aparentment petites, que contribueixen a millorar la relació entre la persona i la seva col·lectivitat, entre el ciutadà i la seva ciutat, entre l'administració i els homes i les dones que fan la ciutat. Però, com tot, requereix un pacte.

Hi ha dues premisses. La primera: els polítics han de renunciar a exercir la política com si fos el seu monopoli. La vida política no és privativa dels polítics professionals. La política, en majúscules, correspon als ciutadans. La segona premissa: el conjunt de ciutadans, sense diferències d'edat, gènere, renda, cultura o religió, han de saber reconèixer les seves pròpies responsabilitats, i exercir-les.

I hi ha uns quants **principis**:

1. La informació és la clau de qualsevol política de desenvolupament de la democràcia.
2. Totes les instàncies de poder o de govern, ha de garantir un espai de "rendiment de comptes". L'administrador té l'obligació d'explicar els seus "comptes clars", i fer-ho de forma comprensible pels ciutadans.
3. La democràcia ha de ser capaç de reconèixer personalitat i autoregulació dels seus propis interessos als diversos col·lectius i actors socials
4. L'exercici del debat, el lliure intercanvi de projectes, d'arguments diferents sobre un mateix projecte, les accions de democràcia directa i de consulta, són la base de la democràcia.

Doncs bé, a partir d'aquí, hi ha un munt de coses possibles a fer. N'apunto només cinc:

1. Una nova política informativa

Els ciutadans i les ciutadanes han de poder conèixer els avantatges i inconvenients de les decisions que ha d'adoptar el Consistori. Ha de disposar d'una informació completa, veraç i plural, amb el contrast necessari dels qui discrepen de tal o qual projecte. Per exemple, fa poques setmanes s'han pres acords de gran transcendència pel desenvolupament de Sant Cugat: l'"eix vertebrador". Coneixen els santcugatencs les conseqüències -bones o dolentes- d'aquesta decisió estratègica?

L'administració municipal pot respondre que s'han acomplert els requisits legals pel que fa als tràmits d'informació pública. Però això no és suficient. Cal generar, com deia abans, una certa "complicitat ciutadana" que requereix millors i majors instruments d'informació.

2. Aprofundir la descentralització

Els òrgans descentralitzats han d'abastar la totalitat del nostre municipi. Cal constituir districtes a les zones on no n'hi ha, però sobretot cal canviar-ne la filosofia i el funcionament. No es tracta, únicament, de posar a disposició dels veïns uns instruments per a la "relació administrativa" amb l'Ajuntament. Ni tampoc, només, de donar-los informació sobre els acords del govern municipal. Es tracta, per damunt de tot, de facilitar el compromís cívic en la presa de decisions. Això implica que hi ha d'haver decisions a prendre. Si no hi ha decisions que l'impliquin directament, com podem demanar corresponsabilitat?. L'argument que la voluntat del ciutadà s'expressa a les eleccions, i prou, és avui radicalment insuficient. No hi ha d'haver contradicció entre la legitimitat del govern municipal democràticament constituït després d'unes eleccions, i l'existència d'un àmbit de decisió concret en un districte. Els districtes haurien de poder elaborar el seu pla director que orientés la feina de l'administració municipal i que en definís les seves prioritats territorials.

3. Perdre la por a la participació

El govern municipal ha de perdre la por al funcionament dels instruments de participació. Aquests òrgans, els "consells" d'àmbit sectorial, han de gaudir de major dinamisme. No són una pèrdua de temps, ni són un risc per l'equip de govern. Han de disposar d'un funcionament més autònom. Per què no els presideixen ciutadans o ciutadanes aliens al consistori? Sé que això planteja problemes en relació al paper del Consell Plenari de l'Ajuntament, però convé que en parlem i que busquem una fórmula que els faci més actius i més "independents".

5. Facilitar una relació més igualitària entre ciutadà i administració

Tots hem compartit alguna vegada la irritació davant la manca de resposta a una instància, una sol·licitud o una queixa. O davant el que considerem tal vegada un acte injust per part d'alguna instància de l'administració. I sabem com és de petit un simple ciutadà davant el poder públic protegir pel dret administratiu. Doncs bé, per què no instituïm un mecanisme de protecció contra la possibilitat dels abusos de l'administració? Un síndic de greuges municipal, per exemple.

5. Posar en marxa experiències de "democràcia directa" i de "consulta"

Convé escoltar l'opinió de la gent. Aquest és un principi general. Però, davant de determinats projectes cal fer-ho de forma explícita i transparent. Hi ha qui confon la necessitat de conèixer l'opinió dels ciutadans amb la realització d'enquestes, i no es tracta d'això. Davant d'alguns projectes significatius, per què no organitzar instruments de consulta popular, en forma de grups de debat, o fins i tot de consulta popular?. Cert que cal vetllar per les garanties democràtiques i d'equitat en la participació, però convé que anem assajant formes de relació directa entre ciutadà i decisió. El desenvolupament de les tecnologies de la comunicació, es digui internet o xarxa de cable, ens proporcionen unes magnífiques oportunitats que hem d'explorar. Sempre sobre la base d'un propòsit: que quan l'Ajuntament hagi de prendre la decisió final, compti amb el màxim consens ciutadà.

Segur que podem trobar més iniciatives en aquesta direcció. Si recordem les premisses (la política no és monopoli dels polítics, i tots els ciutadans i ciutadanes tenim la nostra responsabilitat), serem capaços de fer molta via. Posem-hi una mica d'imaginació.

Jordi Menéndez és candidat a l'Alcaldia de Sant Cugat